

CARTILE SATEANULUI ROMANU.

~~~~~

SCRIERE PERIODICA

pentru

trebuintiele poporului romanu.

Descépta-te Romane!

A. Muresianu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CURSULU VII. — ANULU 1882.

Proprietariu, Redactoru si Editoru

Niculae Fekete Negrutiu.

G H E R L ' A

IMPRIMARIA „AUROR'A“ p. A. TODORANU

1882.

Bibl. Univ. Cluj
Nr. 137- 1924

CARTILE SATEANULUI ROMANU.

Descépta-te Romane!

CARTEA I.

JANUARIE

AN. VII. 1882.

La anulu nou.

*Candu unu anu de grea urgia
Piere 'n négr'a vecincía,
Lasându lumea dupa sine
In mii lacremi si suspine;
Si-unu altu anu cá domnitoriu
I-i iá locu-'n venitoriu —
Ce-asiu poté se-ti dorescu eu
Dragulu meu, poporul meu!*

*'Ti dorescu credintia tare
In destinulu teu celu mare,
'Ti dorescu fortia si-unire,
Contr'a ori ce uneltire;
Dorescu pre veci a se stinge
Ur'a dintre frati de-unu sânge
Cà-ci cu toti „avemu unu nume“
Si mai multu — O „sqrte 'n lume.“*

*Si mândreloru t'ale fice
Dorescu sufletu de voinice,
Se stêrnésca 'n dragii loru
Alu marirei-dulce doru;
Nevesteloru le dorescu
Cá 'n cei ce la sênu nutrescu —
Se planteze-'nca de mici
Dorulu de-ajunge voinici!*

*La cei carii suntu in frunte —
Betrani gârboviti in lupte,
Le dorescu că se traiésca
Sântulu doru se-si implinésca;
Er' celoru ce pre-unu oscioru
Vendu si lege si poporu —
Vreu in anima-a-i loví
Primulu fulgeru ce-a trasni.*

*Dragi Romani din lumea larga
Cu doru viu de-o tíera draga,
In a caroru nobilu sênu
Curge-unu sânge de românu;
Si in animi ve mai bate
Sântulu doru de libertate —
Ve dîcu la toti impreuna:
,Norocu bunu si voia buna!**

F. B. MUNTENESCU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Uritulu Satului

séu

Unu Invetiatoriu bravu si unu Satu slabu.

Nu departe de loculu nascerei miele, se afla unu satu numitu *Valeni*, incungiuratu de pamenturi intinse, astadi in cea mai mare parte nelucrate.

Acolo traiá, acum câtiv'a ani unu bietu cocosiatu (ghebosu) numitu *Vasilie Câmpeanu*, cunoscutu inca si sub numele de *Uritulu satului*. Elu erá invetiatoriu la scól'a din Valeni, dar' abia vré diece copii ascultáu lectiunile lui; căci locuitorii acelui satu despretiuiáu invetiatur'a cu atátu mai multu ca *Vasilie Câmpeanu* erá singurulu omu care scieá carte in satulu lorú; si de ore-ce vediorá ca densului înca nu-i căsigasé invetiatur'a vre-o stare mai bunisióra, cu totii ajunserá á crede ca ea nu póte se fia folosítóre; si de-aici apoi

in Valeni ajunsè de proverbiu netrevnici'a cartiloru, si despre ori ce incercare care nu promitea mare folosu, se dicea: — Acest'a nu-ti va aduce mai mare folosu decâtu acel'a ce-lu are *Uritulu satului* din cartile lui.

Acestea batjocure inse nu micusiorarà nici câtu de pucinu gustulu de carte a invetiatoriului. Fără mândria si fara laudade senesi elu urmá a-si inmultí cunoscintiale s'ale, cu singurulu scopu de-a-se indepliní pre sene-si si de-a fí in stare a ajutá semeniloru sei. Astfeliu isbutiá adeseori a face se se iee unele mesuri folositorie, indemnându pre altii cá se-le propuna; si totu binele ce se facusè in Valeni, de diece ani de dile, se detoria intellegentiei s'ale luminate si influintiei s'ale necunoscute.

Multiemitu ast'feliu de-a ajutá inaintarea satului seu, elu suferiá fără se se plânga despretiulu cu care erá tratatu din partea celoru nepreceptuti. Erá un'a din acele anime pline de caldura si bunavointia, cari asemenea sórelui, lumineza si incaldiescu totulu in giurulu loru, fără se bage in séma neindreptatirile ce li se facu, si cari 'si afla incuragiare si respata in chiar' indeplinirea detorintiei.

Intru-o dí elu coboria pre colina, cetindu unu nou tratatu de agricultura, primitu dela Bucuresei, cându audi in urma-i unu scomotu de pasi si de vorbe. Eráu Tóderu Chio-reanu si Grigorin Selagianu, cari se intorceau in satu impreuna cu Irin'a Ardeleanu.

Invetiatoriulu rosí si se trasè la o parte, fiendu-ca scia ca aceloru trei persóne le place se-si rîda de densulu fără mila, — dar drumulu erá prea strimtu pentrucá se se póta ascunde din ochii loru. Tóderu 'lu zari mai ántaiu.

— Éca, mèi Uritulu satului, — disè elu cu unu surisu batjocorosu, -- iara-i cu nasulu in carte.

— Me totu miru, cum de unu teneru asié de invetiatu, póte se pórtè o haina asié de rósa si invehita, — observá Selagianu care, cá si cei mai multi din semenii sei, credea ca viéti'a n'are altu scopu decâtu bogati'a.

O! invetiatoriulu nostru e unu omu cu fric'a lui Ddieu, carui'a nu-i placu podóbele, — urmà frumós'a Irina intr'unu tonu batjocorosu.

— Nu asiu dá o cépa degerata pre tóta scienti'a lui, — observà Tóderu, — se invetie, déca pôte din cartile lui, a cârmui, cá mine, córnelu plugului in restempu de douespre-diece óre.

— Séu a-si face unu venitu de cincidiece floreni pe luna, — urmà Selagianu.

— Séu a-si bate jocu de unu satu de draguti, cá mine, — adausè Irin'a.

Invetiatoriulu surisè.

— Cartile nu-mi voru dá potere de a cârmui dóuespre-diece óre greulu d-t'ale plugu, dîsè densulu tenerului plugariu, dar' me voru invetiá a face unu altu soiu de plugu mai usioru si mai bunu, — de poffiti ve voiu infacisia chiar' form'a lui. — N'amu dle Selagianu unu venitu de cindiece floreni pe luna, dar' déca l'asiu avé, in locu de-alu tiené inchisu in lada, l'asiu face se-mi aduca o dobânda indoita, prin mijlóce usióre si einstite, cari vi le potu spune. — Cátu facia de d'ta domnisióra Ardeleanu, amu cetitu mai alaltaieri o poveste cu buna-invetiatura pentru fetele cari 'si batu jocu de-unu satu de draguti.

— Si ce erá, rogate?

— Istori'a unui stârcu (cocostergu) care, dupa ce despretiuse pescii cei mai alesi ai lacului, in urma ajunsè la starea de a se sêmîti prea fericitu déca poteá se aiba la prândiu orice soiu de brósce.

Cei doi teneri incepurá a ride, iar' fét'a rosí pâna la urechi.

— Cartile nu potu dá, ce e dreptu, nici potere, nici bogatia, nici frumsetia, — urmà invetiatoriulu, — dar' singuru din carti pôte invetia omulu cum se intrebuintieze mai cu folosu aceste daruri ale ceriului. — Neinvetiatu eu nu asiu fí fostu nici mai tare neci mai bogatu, nici mai frumosu; dar' inca remaneamu si nefolositoriu pentru omenime. Folositíve dreptuace'a de insusíriile si bunatatíle cu cari v'au

daruitu Ddieu, adaugându inca la ele si pre acelea cari le da invetiatur'a.

— Intielegu, dîse densulu; tu semeni cu acelu negutietoriu de apa turbure, care venisè in anulu trecutu la noi si care vindea, cum dîcea densulu, unu leacu pentru tôte bólele. Ai voî a ne face se cumperamu scienti'a t'a care, la urm'a urmeloru, n'are se fia decâtu totu cá ap'a-turbure a acelui insielatoriu; dar' eu sum incredintiatsu ca invetiatur'a nu pôte se fia de folosu decâtu pentru ómeni cocosiati cá tene, cari cu altucev'a totu nu se-ar' poté cuprinde. Câtu pentru mene, eu sciu destulu cá se potu portá unu butoiu de vinarsu pre umeri si se restornu unu tauru cu o mâna.

— Si eu credu ca 'mi potu redica venitele fàrà se sciu latinesce, — urmâ Selagiauu, — asemenea nu precepu pentru-ce domnisióra Ardeleanu . . .

— Fórte multiemescu, — intrerupsè acést'a, — pre mene me afla toti destulu de invetiata si me potu lipsí fàrà nici o scadere de prelegerile d-s'ale a dlui invetiatoriu, déca densulu nu-mi pôte dá unu receptu nou pentru albirea dentîloru fineti'a pelei séu impodobirea gatelei.

— Remâi dar' cu bene frumosulu mieu Vasilie! — începù din nou Tóderu.

— Remasu bunu, bietulu mieu cocosiatu! — adausè Selagiann.

Fîi sanetosu, intielepte dascale! — intregi tener'a sburdalnica.

Invetiatoriulu se inchinà! — i-i lasà se tréca inainte si urmâ a coborí colin'a inetu.

Batjocurile ce suferisè eráu atâtu de ordinare, incâtu elu nu se mai gândí la ele indata ce incetâ deale mai audí. Deprinsu din copilari'a s'a cu batjocurile de acestu soi, elu nici nu le bagá in séma; si déca totusiu câte odata le urmâ de óre cari observatiuni din parte-si, o faceá mai multu pentru de-a indreptá pre cei in raticire. Mai adese-ori inse candu 'lu isbiá vre-o lovitura, elu 'si ascundea capulu cá brósc'a tiestósa si asceptá cá inimiculu se plece mai departe. Acésta taria de caracteru í-i tienù

anim'a totu-deaun'a liniscita. Elu se indatiná a-si cercá ali-nare de lovirile si batjocurile celoru nepriceputi, in trecutul plinu de neplaceri si lipse a tuturoru barbatiloru, cari se lup-tarà cândv'a in potriv'a prejudecialoru lumei si-a omenimei. Si din indelunga-rabdarea si statornici'a loru, elu 'si trageá curagiu si taria de a suferi tóte incercarile vietiei si a se luptá inpotriv'a intunerecului si a nescientiei.

Si eráu dese incercarile cu cari avea se dé facia si grele luptele ce avea de-a sustiené; càci inderetnici'a locuitoriloru din Valeni ajunsese de poveste in tiéra. Retrasi intr'unu un-ghiu alu tieiei, fără industria si fără voientia de-a si-o formá, ei remaseserá indereptu aprópe cu unu veacu de lumea ce'a-lalta. Natur'a nu fusesè sgârcita facia de densii; pamentulu le erá roditoriu si turmele numeróse, — dar' le lipsiau dru-muri pentru de-asi transportá la orasiu rodurile paminteloru si economieloru s'ale. Diregatorii insarcinati cu administrarea acelu tienutu doriáu de multu tempu a face cá se inceteze o astfelu de stare de lucruri; si in urma hotaríra taierea unuiu drumu, care se impreune satulu Valeni cu calea cea mare a tieiei ce ducea la orasiu.

Abia ajunsè acésta scire la Valeni; si totu satulu se resculá. — Toti luáu la judecata hotarirea diregatoriei comi-tatului si cea mai mare parte affá cev'a de dísu incontr'a ei. Unui'a i se taiá câmpulu prin drumulu ce erá a se face; — altui'a i-i trecea drumulu prin gradina si-i oboriá câtiv'a pomi; altui'a iara í-i veniá pre aprópe de pórtá si ocolu acestu drumu netrevnicu. Si inca inpotrivirea se facù si mai mare cându Grigore Selagianu affá ca fiecare trebue se ajute la facerea drumului, cu munca séu cu bani. La audírea acestei sciri totu satulu se resculá si cerù se nu se faca acestu drumu care nu numai ca nu póte se le aduca nici unu folosu ci inca e si pagubitoriu pentru densii.

(Va urmá.)

Cantece de nunti din Bucovin'a.

— Culese de G. Tomoiaga * —

CANTULU I.

Acest'a 'lu canta miresei candu i punu cununa de flori pe capu. Sambata s'era si Domineca demin'etia candu o inpodobescu si-o pornescu la cununie.

Pe din josu de Ostriti'a †)
Pasce boii baditi'a ;
Boii pascu si erb'a cresce
Er' mirele 'ntineresce ;
Elu cu mân'a flori aduna
Totu miresei de cununa,
Cununitia de-asmonia
S'o pornimu la cununie,
Cununa de minta creatia
Se i-o slobodimu pe fatia,
Cununa de busuiocu
Se i-o punemu de norocury Cluj
Mirésa mândra-'ti cântamu
Cununiti'a ti-o gatamu
Si pe capu-ti ti-o punemu,
Pe gene
Si pe sprincene
Pe coditi'a ochiului
Se fi draga mirelui,
Mirelui cumnateloru
Tuturoru neamuriloru ;
Si mai ântâi socriloru
Cum ai fostu parintiloru.

---

*) Dlu Tomoiag'a, cantore bis. in Mahala, tramitiendu-ne aceste Cantece, ne scrie între altele: „Cantecele acestea se canta la nuntile economiloru romani de contra feciorii nuntasi si de contra fetele cari iau parte la nunt'a unui teneru séu tenera, ba in multe locuri se canta si de contra neveste tinere si de barbati tineri ce iau parte la nunta. Ele se canta cá in choru cu o melodia fórte frumoasa si adevaratu romanésca. Melodi'a patrundietóre la inima pentru nuntasi si avendu pe langa dúiosi'a ei si viersuri patrundiatórie si jelnice, face pre toti nuntasii se planga intru-atat'a incatu nici cei cu anima mai vertósa nu potu se nu lacrimiza.“

†) Ostriti'a e unu satu in Bucovin'a, aprópe de Mahal'a.

CANTULU II.

Acest'a se canta miresei totu Sambata sér'a si Domineca deminéti'a înainte de a porni la cununie.

Floricea de pe munti
Pe din josu de Rađautiu
Trecu voinici calari mai multi;
Toti au trecutú
Si-au tacutu,
Numai calulu mirelui
A trecutú
Si n'a tacutu,
Elu din fráu a diuraitu
Si din graiu asia-agraitu:
Mândra, scumpa floricea,
Mirésa stapên'a mea!
Ia iáti calulu de dalogu
Si tí-lu pasce pe-unu prilogu
Prin secári,
Pâna la scari,
Si prin orzia,
Pâna-'n scórtia,
Si prin grâie
Pâna 'n frâie;
Tí-lu pórtá sí tí-lu hranesce
Pentru mire tí-lu gatesce,
Totu cu scórtia narangfe
Se pornésca 'n cununie,
Se te iaie de sotie
Precum tí-a placutu sí tfe.

(Vorú urmá.)

Proverbia poporale.

Mánca mere, mánca pere,	Si-au traitu traiulu,
Dorulu pânei nu mai piere.	Si-au máncatu malaiulu.
Mân'a se indóie catra domnulu seu.	
Spune dreptate,	Ná si tfe, ná si tfe,
Ca-'n capu te-oru bate.	D'apoi ce-mi remâne mie.
Nu-i bine-a mánca dintr'unu blidu cu domnii.	

Proprietariu, Redactoru respundictóriu si Editoru

Pop'a Nicolae F. Negrutiu in Gherl'a.

Gherl'a Imprimeri'a „Aurora” p. A. Todoranu 1882.

CUPRINSULU

SCRIEREI PERIODICE

„Cartile Sateanului Romanu.“

Cursulu VII. — Anulu 1882.

nou, poesia de V. B. Muntenescu	1.
tului séu Unu Invetiatoriu bravu si unu Satu slabu lea Niculae	2. 10. 18. 30. 42. 54.
U . . . . . BCU Cluj / Central University Library	7. 26. 49. 62. 133.
Pro	8. 27.
Popo	9.
Horea	
L. Purcaretianulu	13.
Amintiri din copilaria — Fét'a padurei — de J. Nitiu	14. 22. 35. 46.
Gacitura, poesia de Joanu Popiliu	16.
Iérn'a, poesia de V. B. Muntenescu	17.
Macaru mai odata . . . Cine-i orbu? poesii de Josifu I. Ardeleanu	22.
O! nu plange poporul mieu! . . . poesia de V. B. Muntenescu	29.
Omulu decadiutu, poesia de Josifu I. Ardeleanu	33.
Guralivulu, poesia	34.
Scól'a, poesia de Teodoru Popu	37.
Bai'a de auru a economului e gróp'a cu gunoiulu de R. Rieger	38. 51. 59.
Frați Romani — nu desperati! poesia de J. Nitiu Macaveiu	41.
Jidovulu, poesia de Josifu I. Ardeleanu	45.
Dorulu mieu, poesia de V. B. Muntenescu	53.
Badea Costanu, poesia de s. p. s.	57.
Mir'a, poesia de A. Densusianu	65. 77. 89. 101. 113.
Istori'a suferintiei, Novela de Regin'a Romaniei	68.
Calutii séu Calusierii d. G. B.	72.
Colib'a tieranului d. O. L.	80.
O intemplare din care potemu invetiá cev'a de Elia Popu	83. 126.

Malur'a si taciunele, varuŃtulu graului de sementia d. P. S. Aurelianu	85.	98.
Folosulu istoriei nationale la poporul romanu de George Simu	92.	
Draculu dascalitu prin femeia	103.	
Epigrama de J. Nitiu Macaveiu	108.	
O mama	115.	
Dorobantiulu, poesia de T. V. Pacatianu	125.	
<i>Feliurimi. Care-i dara mai mare? — Cene traiesce fara grigi</i>	28.	
Feriti-ve de betia. — Trei calciunari. — La temnitia	40.	
Din resboiulu Romaniloru contra Rusiloru. — Unu nanasiu curiosu. — Gandulu miresei	52.	
Adunarea gen. a Asociatiunei transilvane	63.	109
P. S. Metropolitulu Mironu Romanulu la gar'a din Gher'a		
Celu mai mare tunelu din lume		
Chiorulu si cocosiatulu. — Faci'a invetiatoriului		
Jurnalu filoromanu in Vien'a. — Infuinti'a rumperei foitei asupra cocerei strugurilor		
O povatia folositoare. — Industri'a laptariei. — Unu elv		

